

Welkom

Goedemorgen. Dank dat u mij vanmorgen als vreemdeling op deze plek wilt verdragen. Over verdraagzaamheid gaat het vandaag en meer in het bijzonder over verdraagzaamheid vanuit sociaal perspectief. Wat mij betreft is het bepaald geen eenvoudig woord: verdraagzaamheid. Want wie verdraagt nou eigenlijk wie? En wat voor soort werk gaat met verdraagzaamheid gepaard? Wat vraagt verdraagzaamheid van mij, wat vraagt het van u, wat vraagt het van ons als gemeenschap? Als ik de vraag zo stel, dan horen we haar als vanzelf als een vraag naar ons vermogen om actief te verdragen. Maar we kunnen het ook omdraaien, passief maken: wat betekent het om te worden verdragen? Voelt u zich wel eens geduld? En worden we er blij van als we ons verdragen voelen of roept het vooral ergernis op? Er zijn onhebbelijke gewoonten die we van partners en goede vrienden verdragen en zij van ons. *Niets menselijks is ons vreemd*. Maar als het vreemden zijn, mensen met andere gezichten, andere gebaren, andere geuren en gerechten...: *is het vreemde dan niet menselijk?* In elk geval doet het vreemde een groter beroep op onze verdraagzaamheid dan het eigene. De oude Grieken noemden de volken met een andere taal en cultuur barbaars. Dat had niet altijd een negatieve connotatie; in het bijbelboek Handelingen horen we bv. dat de 'barbaren van Malta' uitblonken in menslievendheid (28, 2). Maar de angst voor het vreemde heeft van het woord barbaars toch vooral een lelijk woord gemaakt. De tekst van de profeet Jeremia, die we vandaag zullen horen, valt vooral op door onverdraagzaamheid. Het is een harde scherpe tekst die bovendien een scherp oordeel verwoordt. Misschien wordt uw verdraagzaamheid wel zeer op de proef gesteld en verdraagt u mijn overweging nauwelijks. Gelukkig hebben we onze manieren nog, die mij erop doen vertrouwen dat u dan niet gaat schreeuwen of slaan, maar mij duldt en beleefd laat uitspreken. We gaan zelfs nog samen aan tafel. Om voor alle zekerheid de spieren van onze verdraagzaamheid wat op te warmen, koos ik als introitus voor het zogenaamde *cathedral welcome*: een prachtige tekst die sinds een jaar of vijf op de kathedraal van Coventry in Engeland hangt. Opdat we met deze introitus niet alleen elkaar welkom heten, maar ons ook zelf welkom voelen. Opdat we zo de kathedrale ruimte ervaren van het Woord dat ruimte schept en toekomst: vergezicht met een glimlach van humor en liefde.

Introïtustekst:

Kathedraal welkom! (vertaling Derk Stegeman)

We heten een bijzonder welkom aan hen die vrijgezel zijn of getrouwd, gescheiden dan wel weduwe of weduwnaar geworden, homo, verward, stinkend rijk, welgesteld of straatarm. We heten een bijzonder welkom aan jammerende baby's en uitgelaten peuters. We verwelkomen je, of je nou zingt als Pavarotti of gewoon zachtjes tegen jezelf gromt. Je bent hier welkom als je alleen maar even wilt rondkijken, net wakker bent, of zojuist uit de gevangenis ontslagen. Het maakt ons niet uit of je christelijker bent dan de aartsbisschop van Utrecht of dat je met Kerstmis tien jaar terug voor het laatst in de kerk was. We heten een bijzonder welkom aan hen die de 60 voorbij maar nog niet volwassen zijn en aan tieners die veel te snel volwassen worden. We heten welkom aan vitale moeders, voetbalvaders, uitgehongerde kunstenaars, boom-knuffelaars, koffieleuten, vegetariërs en junkfood-eters. We verwelkomen hen die herstellende zijn of nog steeds verslaafd. Je bent welkom als je problemen hebt, als je in de put zit of een hekel hebt aan georganiseerde religie. (Daar zijn we zelf ook niet zo dol op!) We verwelkomen hen die denken dat de aarde plat is, die te hard werken, niet werken, niet kunnen lezen en schrijven of die hier zijn

omdat oma op bezoek is en graag naar de kerk wilde. We verwelkomen hen die tattoos hebben of piercings, die allebei hebben of geen van beide. We bieden een warm welkom aan hen die juist nu een gebed hard nodig hebben, die als kind het geloof door hun strot geduwd kregen, of die verdwaalden in de stad en hier per abuis terecht kwamen.

We verwelkomen pelgrims, toeristen, zinzoekers, twijfelaars en JOU!

Lezing:

Jeremia 7, 1-11 (NBV)

De Heer richtte zich tot Jeremia: Ga in de tempelpoort staan en verkondig deze boodschap: Luister naar de woorden van de Heer, Judeeërs; luister, jullie die door deze poorten naar binnen gaan om de Heer te vereren. Dit zegt de Heer van de hemelse machten, de God van Israël: Beter je leven, dan mogen jullie in dit land blijven wonen. Vertrouw niet op die bedrieglijke leus: "Dit is de tempel van de Heer! De tempel van de Heer! De tempel van de Heer!" Als jullie je leven werkelijk beteren, als jullie elkaar rechtvaardig behandelen, vreemdelingen, wezen en weduwen niet onderdrukken, in dit land geen onschuldig bloedvergieten en niet achter andere goden aanlopen, jullie onheil tegemoet, dan mogen jullie hier blijven wonen, in dit land dat ik jullie voorouders gegeven heb. Zo is het altijd geweest, zo zal het dan altijd zijn. Maar jullie vertrouwen op die bedrieglijke leus, en dat zal je niet baten. Jullie stelen, moorden, plegen overspel en meened, branden wierook voor Baäl en lopen achter andere goden aan, die jullie eerst niet kenden. En toch durven jullie, terwijl jullie al die gruweldaden plegen, voor mij te verschijnen in deze tempel, het huis waaraan mijn naam verbonden is, met de gedachte: Ons kan niets gebeuren! Denken jullie soms dat het huis dat mijn naam draagt een rovershol is? Ik zie wel degelijk wat jullie doen — spreekt de Heer.

Overweging

Lieve gemeente van Jezus Messias,

Profeten behoren niet tot de meest verdraagzame figuren in de bijbel. Ze komen je de waarheid aanzeggen en wel een die confronteert, die pijn doet. En dat dan met autoriteit, van Godswege en met consequenties.

We lazen een stukje van de zogenaamde tempelrede van Jeremia. En we weten precies wanneer dit speelde, nl. in 609 voor de christelijke jaartelling. Het is crisis in Israël, omdat koning Josia was gesneuveld. Uitgerekend Josia, de koning die een grote reformatie, een zuivering van de godsdienst had doorgevoerd, die de tempeldienst in ere had hersteld – uitgerekend hij was nu gesneuveld. Rondom Israël is het machtsevenwicht tussen de grootmachten Assyrië, Babylonië en Egypte verstoord. Grote veranderingen zijn op handen. En steeds luider klinken de stemmen, die pleiten voor terugkeer naar de Baäls en Astartes. Want een God die ons dit aandoet, is ons geloof niet waard. Wat heeft het geholpen om de godsdienst te zuiveren? Wat hebben we aan al die moeilijke geboden? Maar de politieke en religieuze leiders hielden het hoofd koel en zeiden: maak je geen zorgen. We hebben de tempel en zolang die daar staat en zolang de eredienst daar precies volgens de voorschriften wordt gevierd, valt er niets te vrezen. Dit zal overgaan, we moeten doorgaan met onze vieringen en offers. God is met ons. Morgen zal het beter gaan.

Op dat moment verschijnt Jeremia ten tonele. 'Vertrouw niet op die bedrieglijke leuzen' – roept hij. Want was er eigenlijk wel echt wat veranderd onder Josia? Er kwam wel een vernieuwde tempeldienst, maar de samenleving veranderde niet. Wat zo mooi het eerherstel van Israëls God werd genoemd, bleek een façade... – waarachter alles gewoon door ging: onrecht, uitbuiting, winstbejag. De mensen zijn niet veranderd. Ja, wel hun woorden en hun manieren – maar niet hun wegen en hun daden. Op de drempel van de tempel protesteert Jeremia tegen een samenleving waar we keurig belasting betalen, maar geen huizen bouwen voor de meest kwetsbare groepen. Hij fulmineert tegen een kabinet dat een opvangcrisis creëert, om vervolgens nog minder te doen voor

de meest kwetsbaren. Jeremia protesteert tegen elke theologie en ideologie, die dit goedpraat. En hij klaagt een onbarmhartige kerk aan met een keurige theologie.

‘Als jullie je leven werkelijk beteren, als jullie elkaar rechtvaardig behandelen, vreemdelingen, wezen en weduwen niet onderdrukken, in dit land geen onschuldig bloed vergieten en niet achter andere goden aanlopen, jullie onheil tegemoet, dan mogen jullie hier blijven wonen’.

Let wel: de volgorde doet ertoe: eerst de gerechtigheid, dan de godsdienst! Wie die volgorde omdraait, maakt van de tempel een rovershol. Wie met andere woorden vreemdelingen, wezen en weduwen geen recht verschaft, wie het onrecht dat hen wordt aangedaan recht praat – die begrijpt niet goed waarom het gaat bij onze eredienst. Dan begrijp je niet waarom het gaat bij Eucharistie of Avondmaal. Dan begrijp je niet, dat juist die vreemdelingen, wezen en weduwen bij uitstek degenen zijn, die warm welkom moeten worden geheten in de gemeenschap. Jeremia 7 is een scherp protest tegen een geloof, dat uiterlijk blijft: schijnvertoning en façade. Het gaat om woorden geprent in het hart. *De eeuwige liefhebben*. Het gaat om een geheim dat we in het binnenste van onze ziel borgen en bergen. *Je naaste liefhebben, want die is als jij*.

Ik had u gewaarschuwd dat het geen verdraagzame tekst was. Maar waarom dan toch juist deze tekst gekozen bij het thema van de verdraagzaamheid? Mijn keuze werd gevoed door een bepaald wantrouwen bij het woord ‘verdraagzaamheid’. Maar ik moest wel even nadenken voordat ik dat goed kon verwoorden. Vanuit het sociale en diaconale perspectief uit zich het wantrouwen in de vraag, *wie nu eigenlijk wie verdraagt*.

Als we spreken over verdraagzaamheid en belang ervan onderstrepen, doen we dan eigenlijk niet aan een bepaalde zelfbevestiging? Klinkt niet onder of achter dit spreken over verdraagzaamheid de overtuiging door dat wij verdraagzaam zijn, misschien niet verdraagzaam genoeg, maar we doen ons best. We zijn misschien trots op de geschiedenis van ons tolerante land, waar Joden, Hugenoten en katholieken vrij en veilig konden leven. Maar de katholieke moesten in het verborgene ter kerke en de Joodse gemeenschap leefde in ghetto’s, die tot de armste en smerigste van de stad behoorden.

De Libanees-Amerikaanse schrijver Gibran omschreef verdraagzaamheid als ‘liefde, die bevangen is door de ziekte van de hooghartigheid’. Die omschrijving drukt goed uit wat ik zoek te zeggen: als we onszelf verdraagzaam vinden, achten we ons – onbewust en onbedoeld wellicht – beter dan de mensen die we in onze goedheid verdragen. En als er dan ook nog scherpe kritiek komt van hen die wij in verdraagzaamheid dulden, dan voelen we ons des te meer gekwetst. We missen bovendien de erkenning voor onze verdraagzaamheid en ervaren de ‘kritische ander’ al gauw als ondankbaar.

Wie verdraagt nu eigenlijk wie? Als we verdraagzaamheid vanuit sociaal perspectief bezien, moeten we denk ik dus beginnen met die vraag. Vanuit het profetische perspectief van Jeremia verscherpt deze vraag zich dan en die verscherping zet zich verder door in het spreken en handelen van Jezus. Vanuit Mattheüs 25 bijvoorbeeld (waar het gaat over de werken van barmhartigheid) komen dan de vragen op ons af. Kunnen wij Jezus eigenlijk wel verdragen als die ons om geld voor wat te eten vraagt? Kunnen wij Jezus verdragen, als die naakt en ziek in het park ligt? Of ergens in een schimmelende corporatiewoning wegwijnt? Verdragen wij Jezus onder een regenponcho in Ter Apel, verkleumend in de regen? Het beschamende antwoord is dat wij dat allemaal door de bank genomen tamelijk goed verdragen. Pijnlijk groot is vaak onze verdraagzaamheid.

Als gemeenschap van Jezus oefenen we ons in de liefde voor God en mensen. We oefenen ons in de kunst om te worden verdragen omdat we worden gedragen. Het is een kunst van vertrouwen en loslaten, van openen en ontvangen.

Het delen van brood en wijn is die oefening bij uitstek. Het is voor mij vooral de gekruisigde Christus, de mens die niet werd verdragen, die ons uitnodigt tot de maaltijd. Zo wijd als zijn armen zijn uitgestrekt op het kruis: zó wijd zijn ook zijn nodigende handen uitgestrekt boven onze tafel. Alle volken, alle mensen - iedereen is welkom! In het spoor van Jeremia zouden we kunnen zeggen: eerst komt het eten en drinken aan de tafel van Christus, daarna komt de reflectie en de theologie. Of nog korter: eerst breken en delen, dan bidden. Al het andere krijgen we dan bovendien.

Slottekst:

Galaten 5, 13-14 (NBV)

Broeders en zusters, u bent geroepen om vrij te zijn. Misbruik die vrijheid niet om uw eigen verlangens te bevredigen, maar dien elkaar in liefde, want de hele wet is vervuld in één uitspraak: 'Heb uw naaste lief als uzelf.'

Ekklesia Leiden
Rapenburg 100
2311GA Leiden
www.ekklesialeiden.nl
info@ekklesialeiden.nl